
Historien om slemme gutter

BOKOVERSIKT

Boken er en kultur- og sosialhistorisk beretning om barne- og ungdomsfengsler i Norge fra midten av det 19. århundre til 1975.

Den er skrevet i forbindelse med 100-årsjubileet for Bastøy skolehjem, og skildrer forholdene fra åpningen i 1897 til nedleggelsen av Foldin verneskole, som den het i 1970.

Yngvar Ustvedt tar et oppgjør med både skolehjemsystemet og vergerådsordningene. Han gir omsvøpsløse skildringer av skjebnene til flere av de innsatte. Fra tid til annen oppstod alvorlige anklager mot systemet, men trass i flere livlige stortingsdebatter ble få vesentlige reformer gjennomført.

Skildringene avspeiler en heldigvis forgangen tids synspunkter på strafferettspleie og avvikende atferd hos barn og unge. Flere avsnitt i boken inneholder kasuistiske beskrivelser som gir skrekkvisjoner hos leseren og bare kan sammenliknes med skildringer fra tyske Nacht und Nebel-leirer under den annen verdenskrig.

I skolehjemmene hersket full militær disiplin, og gutter ned til ti år kunne bli straffet etter rigorøse metoder: enecelle i inntil 24 dager, matforbud, piskestraffer på bar hud så blodet fløt, sensur-, brev- og besøksforbud, snauklipping, militærjustis, adgang for alle ansatte til å ydmyke og fysisk mobbe barna ved de minste uregelmessigheter, var en del av reglementet.

Systemet tillot at også "forsømte" barn, foreldreløse og fra oppløste og "dårlige hjem" som ikke hadde begått noen ulovligheter, kunne bli innesperret sammen med udiskutable "verstinger".

Vergerådsordningenes mange uheldige sider blir også fremhevet i boken. I lys av dagens debatter om ungdomskriminalitet og innføring av strengere sanksjoner er boken også en tankevekker. "Verstinger" har åpenbart eksistert til alle tider, og avsporet ungdom er blitt møtt med sin samtids gjeldende normer og regler. Kalde gufs fra fortiden slår oss møte. Boken er, som alle Ustvedts bøker, velskrevet og lettlest. De historiske avsnitt kunne nok vært mer systematiserte og utfyllende, men det er en fyldig referanseliste og et interessant bildemateriale.

Boken bør finnes i biblioteket til enhver lege med sosial- og kulturhistoriske interesser.

AndersGogstad

Helle

Publisert: 10. desember 2000. Tidsskr Nor Legeforen.

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2026. Lastet ned fra tidsskriftet.no 21. februar 2026.